

ชุดความรู้ ๑

ประวัติความเป็นมาของชาวไทยอีสาน

เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มคนที่เคยอาศัยอยู่ในดินแดนภาคอีสานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นักเรียนควรได้ศึกษาเรื่องราวต่อไปนี้

๑. ชุมชนอีสานสมัยก่อนประวัติศาสตร์

จากหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในบริเวณแอ่งสกลนคร (บริเวณลุ่มน้ำสงคราม จังหวัดอุดรธานี และสกลนคร) และแอ่งโคราช (จากเทือกเขาภูกระดึง เทือกเขาภูพานลงมาจนถึงบริเวณลุ่มน้ำมูล น้ำชี) พบว่ามีชุมชนโบราณในภาคอีสานเมื่อราว ๕,๐๐๐ ปีมาแล้ว บริเวณแอ่งสกลนครมีหลักฐานว่าเป็นชุมชนขนาดใหญ่ก่อนแหล่งอื่น มีความเจริญทางด้านเทคโนโลยีในการทำเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ภาชนะดินเผา เครื่องมือสำริด เครื่องประดับลูกปัด เป็นต้น ที่เรียกกันว่า วัฒนธรรมบ้านเชียง ส่วนบริเวณแอ่งโคราช ก็ปรากฏชุมชนโบราณเช่นเดียวกัน ปรากฏหลักฐานเช่น ภาพเขียนสีแดงที่ผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น (ธวัช ปุณโณทก. ๒๕๔๔ ก : ๑-๕)

๒. ชุมชนอีสานสมัยประวัติศาสตร์

ในการพิจารณาจำแนกยุคสมัยประวัติศาสตร์และยุคก่อนประวัติศาสตร์นั้น โดยทั่วไปจะยึดเกณฑ์การมีตัวอักษรใช้ในสังคมนั้นๆ (ธวัช ปุณโณทก. ๒๕๔๔ ก : ๕) แต่ในกรณีภาคอีสานนี้ มีปัญหาค่อนข้างมาก เนื่องจากพบว่า มีการใช้ตัวอักษรหลายรูปแบบ กล่าวคือ ในยุคแรกๆ มีการใช้อักษรปัลลวะ (อักษรคฤนท์ หรือ อักษรอินเดียใต้) เขียนภาษาสันสกฤตและภาษาขอม ส่วนในยุคสุดท้าย ใช้อักษรตัวธรรมและอักษรไทยน้อย บันทึกภาษาไทยอีสาน (ภาษาไทย-ลาว)

ปัญหาสำคัญคือ นักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดี ไม่อาจจะชี้ชัดได้ว่า กลุ่มชนที่สร้างศิลาจารึก (อักษรปัลลวะ อักษรขอมโบราณ) ในยุคต้นๆ นั้น เป็นชนชาติไทยที่สืบเผ่าพันธุ์และวัฒนธรรมที่ต่อเนื่องมาเป็นกลุ่มไทยลาวในปัจจุบันหรือไม่

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากหลักฐานที่ปรากฏ โดยไม่คำนึงว่าเป็นของใคร อาจแบ่งเป็น ๓ ยุค ดังนี้

๑. ยุคร่วมทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๖)

จากการศึกษาศิลาจารึกที่พบในภาคอีสานในยุคนี้ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องทางพุทธศาสนา ส่วนใหญ่จารึกด้วยอักษรปัลลวะ เป็นภาษาสันสกฤต เชื่อว่าได้รับอิทธิพลจากอินเดีย เช่น ใบเสมาหินทรายแดงที่เมืองฟ้าแดดสูงยาง จังหวัดกาฬสินธุ์ และวัดกุดโง้ง จังหวัดชัยภูมิ เป็นต้น

๒. ยุคอิทธิพลขอมสมัยพระนคร (พุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๘)

อาณาจักรขอมสมัยพระนครได้เจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุดและสามารถแผ่อิทธิพลอย่างกว้างขวางนั้น น่าจะเริ่มในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ (พ.ศ. ๑๕๔๓-๑๕๙๓) ได้เข้าครอบครองภาคอีสาน รวมทั้งภาคกลางลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาด้วย จนถึงสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ (พ.ศ. ๑๗๒๔-๑๗๖๒) ขอมได้สร้างอาณาจักรอย่างยิ่งใหญ่ ได้ระดมสร้างปราสาทหินอันเลื่องชื่อของขอม เช่นนครวัด (อังกอวัด) นครธม (บายน) ส่วนในภาคอีสานก็มีหลายปราสาท ที่สำคัญ เช่น เขาพนมรุ้ง ปราสาทหินพิมาย เป็นต้น รูปแบบอักษรขอมโบราณที่พบในศิลาจารึกต่างๆ พบว่าได้คลี่คลายมาจากอักษรอินเดีย (อักษรปัลลวะ) และค่อยวิวัฒนาการมาเป็นอักษรขอมบรรจงและขอมหวัด

๓. ยุควัฒนธรรมไทยลาว (พุทธศตวรรษที่ ๑๙-ปัจจุบัน)

หลังสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ขอมเสื่อมอำนาจลง ชุมชนในภาคอีสานจึงน่าจะเป็นกลุ่มเล็กๆ และไม่สืบทอดวัฒนธรรมขอมอีก (ธวัช ปุณโณทก. ๒๕๔๔ ก : ๑๒) เป็นการสิ้นสุดวัฒนธรรมขอมโบราณโดยสิ้นเชิง จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ไม่พบการก่อสร้างหรือจารึกใดๆ ในช่วง ๒๐๐-๓๐๐ ปีจากนั้นมา ขณะเดียวกัน ได้พบร่องรอยของกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมแบบใหม่เข้ามาแทนที่ นั่นคือ จารึกวัดแดนเมือง จังหวัดหนองคาย (พ.ศ. ๒๐๗๓) เป็นอักษรไทยน้อย จึงสันนิษฐานว่าเป็นวัฒนธรรมไทยลาว ซึ่งรวมตัวเป็นปึกแผ่นในสมัยพระเจ้าฟ้าจุ่ม (พ.ศ. ๑๘๙๖) เป็นต้นมา

วัฒนธรรมไทยลาว เริ่มก่อตัวมั่นคงอยู่บริเวณลุ่มน้ำโขง เช่น เมืองปากห้วยหลวง (อำเภอโพธิ์พิสัย จังหวัดหนองคาย) เมืองโคตรบูรณ (อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม) รวมทั้งเมืองหนองหาน (จังหวัดสกลนคร) และค่อยกระจายมาสู่ที่ราบสูงตอนกลาง

๓. การจัดตั้งชุมชนกลุ่มวัฒนธรรมไทยลาว ในแอ่งสกลนคร

ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙ มีกลุ่มชนรวมกันเป็นนครรัฐที่บริเวณลุ่มน้ำโขงตอนเหนือ และลุ่มแม่น้ำอู (เมืองแถนและเมืองเชียงคองเชียงทอง) มีความรุ่งเรืองเป็นที่รู้จักของสุโขทัย เพราะปรากฏหลักฐานในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช กล่าวว่า

"...ทั้งมาลาวและไทยเมืองใต้หล้าฟ้าภู...ไทขาวของชาวอูมาออก..." หรือ "...เท่าฝั่งของ เถิงเวียงจันเวียงคำเป็นที่แล้ว..." หรือ "...พันฝั่งของเมืองชาวเป็นที่แล้ว..."

(กรมศิลปากร. ๒๕๒๖ : ๕๒-๕๙) แสดงให้เห็นว่าชาวเมืองสุโขทัยรู้จักชุมชนทางลุ่มน้ำโขงเป็นอย่างดี หลังจากนั้น ในจารึกสมัยพระเจ้าลิไท ได้กล่าวถึงอาณาจักรนี้ว่า

"...(เขตเมืองสุโขทัย)...เบื้องตะวันออก...ถึงแดนพระญาฟ้าจ้อม..." (จุ่ม)

สมัยพระเจ้าฟ้าจุ่ม (พ.ศ. ๑๘๙๖-๑๙๑๖) มีการขยายอาณาเขตของอาณาจักรล้านช้างอย่างกว้างขวาง และเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุดในเวลาต่อมาคือรัชสมัยพระเจ้าสามแสนไทย (พ.ศ.

๑๙๑๖-๑๙๕๙) โดยในระยะแรกได้แพร่กระจายชุมชนในบริเวณแอ่งสกลนคร เฉพาะบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง มีขอบเขตตั้งแต่จังหวัดเลย (เมืองหล่ม เมืองเลย ปากเหือง เชียงคาน ด่านซ้าย) จังหวัดหนองคาย (เมืองเวียงคุก เมืองปากห้วยหลวง) จังหวัดอุดรธานี บริเวณอำเภอบ้านผือ จนถึง ตำบลหนองบัวลำภู จังหวัดสกลนครและนครพนม (เมืองโคตรบอง) พงศาวดารลาวมักกล่าวถึงหัวเมืองที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น ส่วนพงศาวดารไทยได้กล่าวถึงหัวเมืองสำคัญของล้านช้างเท่านั้น ในการติดต่อกันคงใช้เส้นทางผ่านเมืองนครไทย (จังหวัดพิษณุโลก) ไปสู่เมืองด่านซ้าย ลงเรือไปตามลำน้ำเหือง ออกสู่แม่น้ำโขง ไม่พบหลักฐานใดๆ ที่ชี้ให้เห็นว่า อยุธยาได้รู้จักเส้นทางผ่านทางช่องดงพระยาไฟ และดงพระยากลาง ก่อนสมัยสมเด็จพระนารายณ์ (ธวัช ปุณโณทก. ๒๕๔๔ ก : ๑๖) ทั้งๆ ที่หัวเมืองพิมาย เมืองพนมรุ้ง เคยเป็นชุมชนที่รุ่งเรืองในสมัยขอมพระนคร อันน่าเชื่อได้ว่าชุมชนดังกล่าวคงลดความสำคัญลงไปมาก ดังนั้น ทั้งพงศาวดารไทยและลาวจึงไม่ได้กล่าวถึงหัวเมืองในดินแดนที่ราบสูงแอ่งโคราชในสมัยอยุธยาตอนต้น

๔. การขยายวัฒนธรรมไทยลาวเข้าสู่ดินแดนแอ่งโคราช

ดินแดนในเขตแอ่งโคราชในสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น เป็นชุมชนที่มีความสำคัญน้อย ดังที่ หม่อมอมรวงศ์วิจิตร (ม.ร.ว. ปฐม คเนจร) เขียนว่า

"พื้นที่ในมณฑลลาวกาวนี้ เมื่อก่อนจุลศักราช ๑๐๐๐ (พ.ศ. ๒๑๘๑) ก็เป็นทำเลป่าดง เป็นที่อาศัยของคนป่าซึ่งสืบเชื้อสายมาแต่ขอม ต่อมาเรียกกันว่าพวกข่า ส่วย กวย (หรือ กูย)... " (หม่อมอมรวงศ์วิจิตร. ๒๕๐๔ : ๒๑) แสดงว่า ช่วงนั้นยังไม่มีคนไทยลาวเข้ามาอยู่บริเวณนี้

ทางตอนใต้ลุ่มแม่น้ำโขง มีชุมชนขนาดใหญ่ของพวกข่า เรียกว่านครจำปาศักดิ์ มีหัวหน้าปกครองเป็นเอกราช (นางแพง นางเพา) ซึ่งเดิมนับถือผีสง่า ได้รับวัฒนธรรมไทยลาวสมัยพระครูโพธิ์เสมิต หรือโพธิ์สะเม็ก (พระครูชื้อหอม) (ธิดา สาระยา. ๒๕๓๖ : ๑๑๘) พร้อมด้วยเจ้าหน่อกษัตริย์ ได้พาพรรคพวกอพยพจากล้านช้าง (เวียงจันทน์) ลงไปทางใต้ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๓๑ เข้าไปเผยแผ่พุทธศาสนา เป็นที่เคารพของชาวจำปาศักดิ์ และต่อมา เจ้าหน่อกษัตริย์ได้ปกครองนครจำปาศักดิ์ ได้พระนามว่า "เจ้าสร้อยศรีสมุทรพุทธางกูร" ซึ่งนครจำปาศักดิ์นี้กลายเป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมไทยลาวแห่งหนึ่ง

ในการขยายวัฒนธรรมไทยลาวเข้าสู่แอ่งโคราช มี ๔ กลุ่มใหญ่ๆ คือ

๑. กลุ่มเจ้าแก้วหรือ จารย์แก้ว เมื่อ พ.ศ. ๒๒๕๖ เจ้าสร้อยศรีสมุทรฯ แห่งนครจำปาศักดิ์ ได้ส่งเจ้าแก้ว เชื้อสายเจ้าเมืองเวียงจันทน์ ไปปกครองเมืองท่ง หรือเมืองสุวรรณภูมิ ได้ขยายชุมชนเป็นเมืองร้อยเอ็ดและมหาสารคามในเวลาต่อมา (พ.ศ. ๒๓๑๘)

๒. กลุ่มพระวอพระตา ได้แยกจากเวียงจันทน์ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ สมัยพระเจ้าสิริบุญสาร มาตั้งเมืองที่หนองบัวลุ่มภู ตั้งชื่อเมืองว่า "นครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน" (กลุ่มนี้เองที่ทำ

ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในประวัติศาสตร์ไทยลาว) ต่อมา เวียงจันทน์ยกทัพมาตี รบกันอยู่ ๒-๓ ปี พระตาเสี้ยชีวิต พระวอเห็นทำสู้ไม่ได้ จึงอพยพลงมารวมกลุ่มกับนครจำปาศักดิ์ สมัยเจ้าไชยกุมาร ได้ตั้งมั่นที่บ้านตู๋ บ้านแก แขวงปากเซ อีก ๓-๔ ปี ต่อมา มีเหตุขัดใจกับเจ้าไชยกุมาร จึงอพยพมาตั้งเมืองที่ ดอนมดแดง และห้วยแจระแม เห็นว่าเมืองจำปาศักดิ์คงให้ความคุ้มครองไม่ได้จึงมีใบบอกไปยังเมืองนครราชสีมาขอขึ้นกับกรุงธนบุรี

ทัพเวียงจันทน์ยกมาตีอีก พระวอมีใบบอกไปยังนครราชสีมา ขอกำลังมาช่วย ในการรบครั้งนั้น พระวอถูกประหารชีวิต (พ.ศ. ๒๓๑๙) พวกที่เหลือมีท้าวคำผงเป็นหัวหน้า ท้าวทิตพรหม ท้าวกำ รวมตัวกันไปตั้งมั่นที่บ้านตู๋ บ้านแก ต่อมาในปี ๒๓๒๑ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดให้สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก (สมัยดำรงตำแหน่งเจ้าพระยาจักรี) และเจ้าพระยาสุรสีห์ (น้องชาย) ยกทัพไปตีจำปาศักดิ์และเวียงจันทน์ ได้ทั้งสองเมือง และได้ัญเชิญพระแก้วมรกตมาไว้ที่ธนบุรีด้วย เป็นครั้งแรกที่ราชอาณาจักรได้เข้าครอบครองพื้นที่ภาคอีสาน (รวมถึงล้านช้างด้วย) ตำนานเมืองอุบลยังกล่าวต่อไปอีกว่า หลังจากนั้น ท้าวคำผงได้รับการแต่งตั้งเป็นพระประทุมสุรราชภักดี ขึ้นกับนครจำปาศักดิ์ (พ.ศ. ๒๓๒๓) ต่อมาได้ย้ายเมืองไปตั้งที่ดอนมดแดง เห็นว่าที่ไม่เหมาะสม จึงย้ายไปที่ ดงอู่ผึ้ง (ตัวเมืองอุบลราชธานีในปัจจุบัน) ในปี ๒๓๓๕ สมัยรัชกาลที่ ๑ ท้าวคำผงได้รับแต่งตั้งเป็นพระประทุมวรราชสุริยวงศ์ ครองเมืองอุบลเป็นคนแรก ตั้งชื่อเมือง "อุบลราชธานี ศรีวนาลัย ประเทศราช" (สภาวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี. ๒๕๔๐ : ๑๐)

๓. กลุ่มผ้าขาวสมพมิตร เป็นกลุ่มใหญ่อีกกลุ่มหนึ่ง ในพงศาวดารกล่าวว่า อพยพจากเมืองผ้าขาว ศรีสัตนาคนหุต เข้ามาตั้งอยู่ที่บ้านแก่งส้มโฮง (แก่งสำโรง) ในราว พ.ศ. ๒๓๑๐ ขออยู่ใต้บังคับกรุงธนบุรี ท้าวสมพมิตร ได้รับแต่งตั้งเป็น พระยาชัยสุนทร เจ้าเมืองกาฬสินธุ์

๔. กลุ่มท้าวแล อพยพมาจากเวียงจันทน์ ในสมัยรัชกาลที่ ๒ ตั้งหลักแหล่งที่บริเวณเทือกเขาตองพระยากลางและเทือกเขาเพชรบูรณ์ ได้รับแต่งตั้งเป็นพระยาภักดีชุมพล เจ้าเมืองชัยภูมิ

ส่วนบริเวณลุ่มน้ำมูล (ตอนใต้ของแอ่งโคราช) มีชนพื้นเมืองตั้งชุมชนอยู่ทั่วไป ที่เรียกกันว่า "เขมรป่าดง" อยู่แถบจังหวัดศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์

๕. การขยายอำนาจส่วนกลางเข้าสู่ภาคอีสาน

ในช่วงอยุธยาตอนต้นนั้น พงศาวดารไทย ไม่มีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับที่ราบสูงภาคอีสาน แต่ได้กล่าวถึงหัวเมืองริมฝั่งแม่น้ำโขง ว่าเป็นเมืองอิสระ มีกษัตริย์ปกครอง และมีหลักฐานว่าอาณาจักรล้านช้างมีอำนาจเหนือฝั่งขวาแม่น้ำโขง เช่น เมืองโคตรบอง เป็นต้น ในสมัยพระนารายณ์มหาราช มีการพัฒนาเมืองโคราชและส่งข้าราชการชั้นผู้ใหญ่มาปกครอง มีเมืองขึ้น

เพียง ๕ เมือง คือ นครจันทิก (ปากช่องและสี่คิ้ว) เมืองชัยภูมิ (น่าจะเป็นเมืองเก่า ก่อนท้าวแลจะมาตั้งถิ่นฐาน) เมืองพิมาย เมืองแปะ (บุรีรัมย์) และเมืองนางรอง นอกนั้นไม่กล่าวถึง

สมัยพระเจ้าเอกทัศ (ก่อนเสียกรุงเล็กน้อย) ช้างพลายสำคัญตกมัน หนีมาทางภาคอีสาน จึงได้ส่งขุนนางมาตามช้าง ได้รับการช่วยเหลือจากพวกส่วย หรือกวย จึงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นขุนนาง ได้แก่ หลวงสุวรรณ (ตากะจะ) ครองเมืองซุซันท์ หลวงเพชร (เชียงใหม่) ครองเมืองสังชะ หลวงสุรินทรภักดี (เชียงใหม่) ครองเมืองคุปะทายสมัน (สุรินทร์) หลวงศรีนครเตา (เชียงใหม่) ครองเมืองรัตนบุรี ทั้งหมดขึ้นกับเมืองพิมาย ในพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ เรียกว่า หัวเมืองเขมรป่าดง

ปลายสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ยึดได้จำปาศักดิ์และเวียงจันทน์ ภาคอีสานทั้งหมดจึงอยู่ใต้การปกครองของไทยเป็นต้นมา ในฐานะหัวเมืองประเทศราช

สมัยต้นรัตนโกสินทร์ มีการขยายหัวเมืองมากขึ้น โดยแต่งตั้งให้ผู้ที่สามารถรวบรวมสมัครพรรคพวก ไปตั้งเมืองใหม่ให้เป็นปึกแผ่นได้ ก็จะได้เป็นเจ้าเมืองนั้น จึงเกิดหัวเมืองในแอ่งโคราชเป็นจำนวนมาก (สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินีและสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนริศราวุธวิวัฒน์. ๒๕๐๔ : ๒๔๕)

สมัยรัชกาลที่ ๓ เกิดสงครามยืดเยื้อกับญวน และเกิดกบฏเจ้าอนุวงศ์ หลังจากปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์แล้ว จึงได้เกลี้ยกล่อมชาวบ้านจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงตอนบน ให้เข้ามาอยู่ฝั่งขวาเพื่อตัดเสบียงพวกญวน เช่นจากเมืองมหาชัยกองแก้ว เมืองพิน เมืองนอง เมืองตะโพน เมืองคำเกิด คำม่วน เป็นต้น ส่วนใหญ่มาอยู่แอ่งสกลนคร จึงปรากฏว่าในเขตจังหวัดสกลนคร นครพนมปัจจุบัน มีหลายกลุ่มหลายภาษา เช่น ย้อ ผู้ไทย แสก เป็นต้น

สมัยรัชกาลที่ ๕ ฝรั่งเศสเริ่มล่าอาณานิคม ไทยต้องเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงและดินแดนอื่นอีกมากมายให้ฝรั่งเศส (พ.ศ. ๒๔๓๑ - ๒๔๙๙) และได้ตกลงทำสนธิสัญญาแบ่งประเทศโดยใช้แม่น้ำโขงเป็นเขตแดน ได้จัดการปกครองหัวเมืองในภาคอีสานใหม่ จากธรรมเนียมแบบล้านช้าง (ตำแหน่งอาญาสี่ คือ เจ้าเมือง อุปฮาด ราชวงศ์ ราชบุตร) เป็นมณฑลเทศาภิบาล จัดการปกครองตามลักษณะปกครองท้องที่ (พ.ศ. ๒๔๔๐) ได้ส่งข้าหลวงจากกรุงเทพฯ มาปกครองหัวเมืองใหญ่ๆ เช่น ที่อุบลราชธานี ทรงโปรดให้พระเจ้าห้องยาเธอกรมหลวงพิชิตปรีชากร มาเป็นข้าหลวงใหญ่หัวเมืองลาวกาวพระองค์แรก องค์ต่อมาคือพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ เป็นข้าหลวงต่างพระองค์ สำเร็จราชการมณฑลลาวกาว ได้ทรงส่งขุนนางเจียงค้ำ ธิดาของท้าวสุรินทรชมภู (หมั้น) บุตรของราชบุตร (สุ่ย) เชื้อสายเจ้านายเมืองอุบลมาเป็นชายา (ธิดา สาระยา. ๒๕๓๖ : ๑๙๖) อันเป็นการประสานไมตรีเกี่ยวดองเป็นเครือญาติ สร้างความกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขงกับวัฒนธรรมลุ่มน้ำเจ้าพระยา

ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ปี พ.ศ. ๒๔๖๔ ได้มีพระราชบัญญัติประถมศึกษาขึ้น ชาวไทยอีสานต้องเรียนภาษาไทยกลาง มีการตั้งโรงเรียนขึ้นในวัด โดยการนำของพระเถระชั้นผู้ใหญ่ เช่น พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันโท) (๒๓๙๙ - ๒๔๗๕) ได้ตั้งโรงเรียนแห่งแรกของ

เมืองอุบล ที่วัดสุปฏิหาราม ชื่อโรงเรียน "อุบลวิทยาคม" สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) (๒๔๑๐ - ๒๔๙๙) ได้ดำเนินการจัดการศึกษาต่อมาให้แพร่หลายยิ่งขึ้น ได้รวบรวมศิลาจารึก จากที่ต่างๆ มาไว้ที่วัดสุปฏิหาราม เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์และโบราณคดี เช่น จาก ภูหมาโน ไกล่ปากแม่น้ำมูล เป็นต้น ปัจจุบันศิลาจารึกเหล่านั้นยังอยู่ที่วัดสุปฏิหาราม โรงเรียน อุบลวิทยาคม เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ (อุบลราชธานี ๒๐๐ ปี. : ๑๗๓ - ๑๗๕) จากนั้นเป็นต้นมา ภาษาไทยกลางจึงแพร่หลายไปทั่ว ภาคอีสาน ตัวอักษรไทยน้อย และอักษรธรรมจึงลดความสำคัญลง

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่กล่าวมาเห็นได้ว่า พื้นที่ภาคอีสาน มี กลุ่มชนอาศัยอยู่มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ต่อมาได้รับวัฒนธรรมทวารวดี วัฒนธรรม ขอม วัฒนธรรมไทยลาว และไทยเมืองหลวง กระนั้นก็ตาม ชาวไทยอีสานส่วนใหญ่ ยังรักษา ขนบธรรมเนียมประเพณี โดยเฉพาะ "ภาษาพูด" ไว้อย่างเหนียวแน่น เพียงแต่ "ตัวอักษร" เท่านั้นที่เปลี่ยนไป

แผนที่ภาคอีสาน

แบ่งเขตปกครองจังหวัด

